

Datum
3 november 2014

Blad
1/4

E-mailadres
ella.weggen@wemos.nl

Betreft
Schadelijke stoffen leefomgeving

WECF

Geachte Staatssecretaris Mansveld,

In het kader van het rapport van de Gezondheidsraad '[Risico's prenatale blootstelling aan stoffen](#)' en het Algemeen Overleg 'Leefomgeving' op 6 november as., doen wij u deze brief toekomen met de oproep maatregelen te treffen ten aanzien van blootstelling aan hormoonverstorende stoffen.

Wemos, WECF, PAN Europe en Greenpeace maken zich zorgen over de gevolgen van blootstelling aan schadelijke stoffen in de prenatale fase voor de gezondheid in het latere leven. Met name blootstelling aan hormoonverstorende stoffen kan leiden tot diverse aandoeningen, waaronder borst- en zaadbalkanker.

Om welke stoffen gaat het en wat doen ze?

Een hormoonverstorende stof is een lichaamsvreemde stof die in staat is het endocrien systeem van mensen of dieren te ontregelen. Deze stoffen kunnen onderdeel uitmaken van bijvoorbeeld bestrijdingsmiddelen, cosmetica en voedselverpakkingsmaterialen. In 2013 publiceerden de WHO en UNEP het rapport '[State of the science of endocrine disrupting chemicals](#)', waarin hormoonverstorende stoffen een mondiale bedreiging voor de volksgezondheid worden genoemd. Er zijn ongeveer 800 stoffen waarvan wordt aangenomen dat ze een hormoonverstorende werking hebben. BPA, parabenen en ftalaten zijn veelgenoemde voorbeelden.

Wemos komt op voor het recht op gezondheid van mensen wereldwijd.

Wemos advocates for the right to health of people in worldwide.

In 2013 stelden 89 vooraanstaande internationale wetenschappers in de zogeheten [Berlaymont verklaring](#) dat op dit moment meer hormoongerelateerde aandoeningen bestaan dan ooit tevoren en dat deze sterke toename niet verklaard worden door vergrijzing of erfelijkheid. Met name borst-, zaadbalkanker en vruchtbaarheidsproblemen komen zeer veel voor. De wetenschappers roepen in hun verklaring overheden op maatregelen te treffen tegen blootstelling aan hormoonverstorende stoffen.

Stichting Wemos
Wemos Foundation
Ellermanstraat 15-0
Postbus 1693
1000 BR Amsterdam
The Netherlands

T +31 (0)20 435 20 50
F +31 (0)20 468 60 08
E info@wemos.nl
www.wemos.nl

NL95 TRIO 0254 3737 47
NL25 INGB 0004 2657 27
KvK Amsterdam 41.20.16.44

De situatie in Nederland

De afgelopen jaren hebben we in Nederland een verdubbeling gezien van het aantal gevallen van zaadbalkanker bij jongens en mannen tussen de 15 en 29 jaar. Ook is er in deze leeftijdscategorie een opvallende stijging van borstkanker bij meisjes en vrouwen geconstateerd. Volgens het Wereld Kanker Onderzoek Fonds staan Nederlandse vrouwen 4^e op de wereldranglijst wat betreft incidentie van borstkanker. In Nederland heeft 10-15% van de stellen met een kinderwens problemen met fertiliteit en in 30-50% van deze gevallen is dat gerelateerd aan subfertiliteit van de man. De stijging van de incidentie van deze aandoeningen is een mondiaal fenomeen en wordt steeds vaker in verband gebracht met blootstelling aan hormoonverstorende stoffen tijdens gevoelige fases in de

VOOR
GOEDE DOELEN

ontwikkeling.

De landen om ons heen nemen maatregelen

In de landen om ons heen worden reeds maatregelen getroffen: in de jaren '90 bleek dat in Denemarken relatief veel mannen te maken kregen met vruchtbaarheidsproblemen en zaadbalkanker. Dit resulteerde in een nationaal plan hormoonverstorende stoffen. In het Deense plan staat kennisopbouw en regelgeving omtrent blootstelling centraal. Daarnaast heeft Denemarken BPA in voedselcontactmaterialen verboden voor kinderen tot drie jaar oud en hanteert de Deense overheid strenge regels om blootstelling van kinderen aan ftalaten en parabenen via speelgoed te voorkomen. Ook geeft de Deense overheid proactief voorlichting aan zwangere vrouwen over de risico's van hormoonverstorende stoffen door folders te verstrekken.

Naar aanleiding van een hoge incidentie hormoongerelateerde kankers, zoals borstkanker en zaadbalkanker heeft ook de Franse regering in 2014 een nationaal plan in werking gesteld. Dit nationaal plan betekent onder andere een verbod op BPA in voedselcontactmaterialen in Frankrijk, onderzoek, waaronder biomonitoring, en voorlichting. Ook andere landen hebben stappen genomen; in Japan is ruim tien jaar geleden BPA in voedselcontactmaterialen vervangen door alternatieven. Als gevolg daarvan wordt nu in het bloed van Japanners 50% minder BPA gemeten.

Hiaat in het regelgevend kader

Uit een studie van het Zwitserse [Food Packaging Forum](#) blijkt dat [175 schadelijke stoffen](#) worden gebruikt in voedselverpakkingsmaterialen in de EU en de VS. Deze studie legt een hiaat in regelgeving in de Europese Unie bloot: zeer zorgwekkende stoffen die onder REACH op de kandidatenlijst staan om uitgefaseerd te worden, mogen nog wel in voedselverpakkingsmaterialen gebruikt worden. Zo kan het zijn dat stoffen die kankerverwekkend en toxisch voor de reproductiviteit zijn, worden verboden voor gebruik in verf en kleding maar toch blijvend mogen worden gebruikt in voedselverpakkingen.

Wat zegt het gezondheidsraadrapport?

Volgens het rapport geeft recent wetenschappelijk onderzoek reden tot zorg over prenatale blootstelling aan BPA. Daarnaast stelt het gezondheidsraad rapport dat toxicologisch onderzoek aantoont dat veranderingen in epigenetische processen kunnen worden beïnvloed door hormoonverstorende stoffen zoals BPA en bestrijdingsmiddelen. Blootstelling in de prenatale fase kan leiden tot een verhoogde kans op kanker in het latere leven. Epigenetische effecten kunnen bijdragen aan veranderingen in de DNA expressie, die op volgende generaties kunnen worden overgegeven. Verder geeft het Gezondheidsraadrapport aan dat het biologisch plausibel is dat BPA en ftalaten het zenuwstelsel schaden.

De 89 wetenschappers die de [Berlaymont Verklaring](#) ondertekenden vinden dat de enorme toename van hormoongerelateerde aandoeningen bij mensen in combinatie met de uitkomsten van laboratoriumonderzoek en de waargenomen effecten van blootstelling aan hormoonverstorende stoffen bij dieren, voldoende aanleiding zijn om nu maatregelen te nemen. Ook wijzen zij erop dat het biologisch waarschijnlijk is dat hormoonverstorende

stoffen ernstige onomkeerbare gezondheidsschade kunnen veroorzaken. De gezondheidsrisico's zijn dermate groot dat de Nederlandse overheid het voorzorgsprincipe zou moeten toepassen.

Welke maatregelen kan en moet Nederland treffen

Nederland kampt met dezelfde gezondheidsproblemen als Denemarken en Frankrijk, maar heeft nog geen maatregelen getroffen. Het is van belang dat ook Nederland een nationaal plan hormoonverstorende stoffen lanceert. Dit nationaal plan zou wat ons betreft het volgende moeten behelzen:

1. **We pleiten voor een verbod op BPA in voedselverpakkingsmaterialen.** Uit het antwoord van de Minister op het rapport van de Gezondheidsraad en uit het recente [rapport over BPA van RIVM](#) blijkt een zeer afwachtende houding. Wij zijn van mening dat er voldoende bewijs is voor de schadelijke effecten van BPA op de gezondheid. Wij verwijzen daarbij bijvoorbeeld naar het recente oordeel van ECHA dat BPA toxisch is voor de reproductiviteit.
2. Voedselverpakkingen zijn een belangrijke weg via welke hormoonverstorende stoffen het lichaam binnenkomen. In bovenstaande brief wijzen wij u op een lacune in de regelgeving waardoor zeer zorgwekkende stoffen nog steeds in voedselverpakkingen te vinden zijn. **Wij vragen u deze lacune te erkennen en pleiten ervoor dat Nederland aanvullende beschermende maatregelen neemt om te voorkomen dat schadelijke stoffen vanuit voedselverpakkingen in ons voedsel lekken.**
3. Uit het rapport van de Gezondheidsraad blijkt dat de prenatale fase een kwetsbare fase is voor de toekomstige gezondheid van het kind; daarom vormen zwangere vrouwen een cruciale groep als het gaat om voorlichting. Wij vragen de Nederlandse overheid om dit belang te onderkennen en **roepen de Nederlandse overheid op om zwangere vrouwen te informeren hoe zij blootstelling aan hormoonverstorende stoffen kunnen vermijden.**
4. **Wij pleiten voor het terugdringen van bestrijdingsmiddelen met een hormoonverstorende werking.**
5. **Wij pleiten voor meer aandacht voor onderzoek naar de effecten van hormoonverstorende stoffen, met daarin bijzondere aandacht voor biomonitoring.**

Op Europees niveau kan Nederland op de volgende manieren een bijdrage leveren aan het reguleren van hormoonverstorende stoffen:

- In het kader van de [EDC Roadmap](#) moet Nederland kiezen voor de optie waarbij geen drempelwaarden worden gehanteerd maar een totaalverbod op hormoonverstorende stoffen. Bij de risicoanalyses zou de volksgezondheid leidend moeten zijn.
- We pleiten ervoor dat Nederland landen als Frankrijk, Zweden en Denemarken ondersteunt in hun oproep om BPA in kassabonnen te verbieden.
- De EU heeft BPA in babyflesjes verboden, maar laat op zich wachten met verdere maatregelen, zoals het verbieden van BPA in alle voedselverpakkingsmaterialen.

wemos

Frankrijk verbiedt per 1 januari 2015 BPA in voedselverpakkingen. Wij pleiten ervoor dat Nederland Frankrijk ondersteunt op Europees niveau.

- We pleiten voor meer onderzoek in de EU naar veilige vervangers van BPA.

Wij kijken uit naar uw reactie.

Met vriendelijke groet,

Hans Muilerman, PAN Europe

Herman van Bekkem, Greenpeace

Sascha Gabizon, WECF

Anke Tijtsma, Wemos

Deze brief is ook gestuurd naar:

Tweede Kamer der Staten Generaal, Vaste Commissies VWS en I&M

Het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, mevrouw Schippers

Het Ministerie van Economische Zaken, mevrouw Dijkema

Het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid